

Nr 171.

Av herr **Lindblom**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, samt till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1925 (nr 183) om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare)*.

I proposition nr 109 har Kungl. Maj:t framlagt förslag till vissa ändringar i lagen angående samvetsömma värnpliktiga.

Det råder icke några delade meningar om behovet av sådan ändring i ifrågasatt lag, att det blir fullt klarlagt huru med dessa värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden skall förfaras vid övriga värnpliktigas inkallelse till förstärkt försvarsberedskap eller krigstjänstgöring. Som bekant ha dessa värnpliktiga själva begärt förtydligande bestämmelser i förevarande hänseende. Och de som fullgjort värnplikten i vanlig ordning men därefter fått en ändrad livsåskådning ha i allmänhet begärt att få tjänstgöra för statens räkning, ehuru på sådant sätt att icke samvetsets bud kränkes. De omdömen om dessa, som fällts i yttrande av bland annat chefen för försvarsstaben, ha givits en alltför generell och oberättigad form, varigenom en obefogad skugga kastats över denna grupp av medborgare. Även om fall av simulation kan ha förekommit, är det säkerligen olämpligt att som allmänt omdöme fastslå att »samvetsömhetsen mera haft sin orsak i obenägenhet att påtaga sig ökade bördor eller i feighet än i verklig religiös eller etisk övertygelse». Man gagnar icke försvarsväsendet genom dylika beskyllningar för oärlighet i uppträdande. I motsats till detta påstående framträder departementschefens allmänt välvilliga hållning som en behaglig kontrast.

En av ändringarna i det föreliggande förslaget utgöres av tillägget i § 2, varigenom civilarbetarna skola kunna få sin tjänstgöring förlagd inom försvarsväsendet.

Det torde kunna ifrågasättas om det är nödvändigt med en sådan ändring, i synnerhet som man säkerligen får utgå ifrån att åtskilliga komma att våga taga sådan tjänstgöring, varav följa rättegångar, fängelsestraff och kostnader för staten. Det förefaller otroligt, att de civila organ, vilka nu utnyttja civilvärnpliktiga, såsom domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och riksantikvarieämbetet, icke skulle även vid mobilisering eller krigstillstånd ha användning för det fåtal civilarbetare det här är fråga om. Därtill kommer en betydande tjänstgöring vid det civila luftskyddet, varför det synes obehövt att upptaga en strid i samvetsfrågor för att kunna placera några hundra i civilt arbete

inom försvarsväsendet. Den nedgång i antalet samvetsömma, som förekommit den senaste tiden, har enligt uppgift medfört en viss brist i arbetskraften inom bland annat riksantikvarieämbetet och föranlett uppskov med vissa planerade arbeten. Då det således finnes behov för den arbetskraft det här gäller synes det obefogat att skärpa ifrågavarande bestämmelser.

De betänkligheter vilka anförts av chefen för armén mot att använda civilarbetare inom försvarsväsendet synas böra tillmätas viss betydelse. Eftersom civilarbetarna äro obeväpnade, kan det tänkas att särskilda stridande förband måste avdelas för deras skyddande. I sådana fall vore ju intet vunnet med åtgärden ifråga. Riktigheten av denna synpunkt har nyligen fått en viss bekräftelse i England. Där hade man avdelat civilarbetare för minsvepning, men eftersom de vid anfall icke kunde försvara sig, befanns det icke möjligt att använda dem för sådant ändamål.

Det bör i detta sammanhang också erinras om att våra grannländers lagstiftning tar sådan hänsyn till de samvetsömma att man icke placerar dem i tjänstgöring inom försvarsväsendet. Sålunda medger den finska lagstiftningen dylika värnpliktiga tjänstgöring för statens räkning vid någon utom försvarsväsendet stående statsinrättning. Och detta har även fullföljts nu under det krig som rätt där. Den norska lagstiftningen på hithörande område innebär att samvetsöm fritas från militärtjänst och överföres till civilt arbete. Detta gäller även i krigstid. Ärenden angående de samvetsömma handhavas där av justitiedepartementet. Samma är förhållandet i den danska lagstiftningen, där det heter, att dylika värnpliktiga kunna fritagas från militärtjänst mot att användas till annat statsarbete, vilket dock icke må tjäna militära ändamål. Samma hänsyn möter också i den engelska lagstiftningen. Det vore beklagligt om Sverige nu skulle införa en sådan lagstiftning, varigenom mot grundlagens bud mångens samvete kan komma att kränkas.

Några verkligt bärande skäl för att överföra dessa civilarbetare till tjänstgöring inom försvarsväsendet ha enligt vårt förmenande icke förebragts, varför denna bestämmelse i lagförslaget lämpligen bör utgå.

I § 2 andra stycket behandlas beviljande av samvetsömhetstillstånd efter inskrivningen. Detta tillstånd beviljas av Konungen, när synnerliga skäl därtill föreligga.

Uttrycket »när synnerliga skäl därtill föreligga» är ägnat att förvirra. Man kan fråga sig vad det är för synnerliga skäl som skola kunna åberopas. Det måste vara samvetsbetänkligheter, väl grundade och bestyrkta i båda fallen, något annat kan i detta sammanhang inte gärna förekomma. Det synes då vara obehövt att medtaga en särskild bestämmelse om »synnerliga skäl».

I fråga om tjänstgöringstidens längd för de samvetsömma värnpliktiga som inkallas till beredskapstjänstgöring eller vid mobilisering synes ett förtydligande av § 3 mom. 2 behöva göras, så att det klart må framgå i vad mån förlängd tjänstgöringstid skall beräknas för sådan inkallelse. Å ena sidan böra givetvis icke de samvetsömmas tjänstgöring ytterligare förlängas utöver den tid andra värnpliktiga äro inkallade, därest de redan fullgjort freds-

tjänstgöring med härför stipulerad förlängning. Men å andra sidan torde de värnpliktiga, som fullgjort värnpliktstjänstgöring i fredstid i vanlig ordning men sedan anmäla samvetsbetänkligheter och begära civilarbete vid sådan inkallelse, som i detta moment avses, böra åläggas förlängd tjänstgöring som ett avhållande moment för eventuella simulanter. Bestämmelse härom bör för klarhetens skull utsägas i lagen, dock må det ankomma på Konungen om sådan förlängd tjänstgöring skall tagas i anspråk.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen må med ändring av förevarande proposition besluta, att nedanstående delar av nämnda lag måtte erhålla följande lydelse:

§ 1.

b) därest samvetsbetänkligheterna avse varje slag av tjänstgöring vid krigsmakten, i stället för sådan tjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning.

§ 2.

Ansökan — — — inskrivningsrevisionen.

För särskilt fall må Konungen meddela tillstånd som i första stycket sägs, oaktat ansökan därom gjorts först efter inskrivningen eller sedan värnpliktstjänstgöring i fredstid fullgjorts i vanlig ordning.

§ 3.

2. Med stöd av — — — ovan avses.

I fråga om tjänstgöringstidens längd skola i förevarande fall civilarbetare och vapenvägrare likställas med övriga värnpliktiga, såvitt de redan fullgjort värnplikten som samvetsömma med förlängd tjänstgöring.

Stockholm den 30 mars 1940.

E. A. Lindblom.